

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3120/2017. (V. 30.) AB HATÁROZATA

alkotmányjogi panaszok elutasításáról

Az Alkotmánybíróság tanácsa alkotmányjogi panaszok tárgyában meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

1. Az Alkotmánybíróság a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény 82. § (1) bekezdése, valamint a bírósági eljárásban a költségmentesség alkalmazásáról szóló 6/1986. (VI. 26.) IM rendelet 13. § (2) bekezdése alaptörvény-ellenességnek megállapítására és megsemmisítésére irányuló, a Debreceni Törvényszék 2Gf.41.047/2015/3. számú, 5.Gf.41.043/2015/5. számú, valamint 2.Gf.41.053/2015/4. számú ítéleteivel összefüggésben előterjesztett alkotmányjogi panaszokat – az Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdésével (munkához való jog), XIII. cikk (1) bekezdésével, XV. cikk (1) bekezdésével és XXVIII. cikk (1) bekezdésével összefüggésben – elutasítja.

2. Az Alkotmánybíróság a Debreceni Törvényszék 2Gf.41.047/2015/3. számú, 5.Gf.41.043/2015/5. számú, valamint 2.Gf.41.053/2015/4. számú ítéletei alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszokat – az Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdésével (munkához való jog), XIII. cikk (1) bekezdésével, XV. cikk (1) bekezdésével és XXVIII. cikk (1) bekezdésével összefüggésben – elutasítja.

3. Az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszokat egyebekben visszautasítja.

I n d o k o l á s

I.

[1] Veres István (a továbbiakban: indítványozó) jogi képviselője (dr. Dobrossy István ügyvéd, 4025 Debrecen, Simonffy utca 57.) útján alkotmányjogi panaszokat terjesztett elő a Debreceni Törvényszék 2Gf.41.047/2015/3., 5.Gf.41.043/2015/5., valamint 2.Gf.41.053/2015/4. számú ítéleteivel összefüggésben az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 26. § (1) bekezdése és 27. §-a alapján. Az indítványozó – hiánypótlási felhívást követően kiegészített és pontosított alkotmányjogi panaszaiiban – a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) 82. § (1) bekezdése, az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (a továbbiakban: Itv.) 5. § (1) bekezdés *m*) pontja, valamint a bírósági eljárásban a költségmentesség alkalmazásáról szóló 6/1986. (VI. 26.) IM rendelet (a továbbiakban: IM rendelet) 13. § (2) bekezdése és a Debreceni Törvényszék fent hivatkozott három ítéletében a perköltség (illetve az indokolásból megállapíthatóan az indítványozót a le nem rótt eljárási illeték) viselésére kötelező rendelkezések alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését kérte.

[2] 1. Az alapul fekvő ügyekben az indítványozó és egy nonprofit gazdasági társaság (a továbbiakban: társaság) 2011., 2012., illetve 2013. évben vállalkozási szerződést kötött a társaság által használt kaszáló területén réti széna betakarítására. A Közbeszerzési Hatóság Közbeszerzési Döntőbizottság határozataival megállapította, hogy a társaság közbeszerzési eljárás jogtalan mellőzésével kötötte meg a szerződéseket, majd kereseteket indított a társaság és az indítványozó ellen a szerződések érvénytelenségének megállapítása iránt, egyúttal kérte, hogy a bíróság a közbeszerzésekről szóló törvény alapján szabjon ki bírságot a társasággal szemben. Az ítéle-

tekből kiderül, hogy egy ügyben írtak ki közbeszerzést, de a nyertes pályázó a munkát nem végezte el, egy esetben pedig belső közbeszerzési tanácsadó téves tájékoztatása miatt nem írtak ki közbeszerzést. Mindhárom peres eljárásban megállapították a vállalkezési szerzódések érvénytelenségét (egy esetben már első fokon, ebben az ügyben az érvénytelenség megállapítása már első fokon jogerőre is emelkedett, a felperes pedig csak a kiszabott bírság összege miatt élt fellebbezéssel, míg a másik két ügyben első fokon keresetet elutasító ítélet született, és a felperes fellebbezése folytán eljáró Debreceni Törvényszék mondta ki az érvénytelenséget), és bírságot szabtak ki a társasággal szemben. Az érintett perekben kizárólag az indítványozót kötelezték a le nem rótt illeték állam részére történő megfizetésére, mivel a társaságot teljes személyes illetékmentesség illette meg. Egy ítéletben a bíróság csak az elsőfokú eljárási illeték megfizetésére kötelezte az indítványozót, a fellebbezési eljárási illetéket az állam viselte. A perköltség megfizetésére egyebekben az indítványozót és a társaságot egyetemlegesen kötelezte a bíróság.

- [3] Az indítványozó szerint a megsemmisíteni kért jogszabályi rendelkezések és az ítéletek ellehetetlenítették jogainak érvényesülését, ezzel pedig sérült a tisztességes eljáráshoz való joga [XXVIII. cikk (1) bekezdés]. Előadta, hogy a perre okot nem adott, fellebbezést az elsőfokú ítéletek ellen nem nyújtott be, így felróható károkozó magatartás nélkül, a társaság által elkövetett jogsértésre hivatkozással kötelezte őt a bíróság a perköltség és az illeték megfizetésére. Úgy látta, a tulajdonhoz való joga [XIII. cikk (1) bekezdés] azért sérült, mert a támadott rendelkezések és a bírói ítéletek alapot teremtettek arra, hogy jogos pénztulajdonától fosszák meg. A törvény előtti egyenlőség [XV. cikk (1) bekezdés] sérelme szerinte abban valósult meg, hogy bár a bíróság előtt két gazdasági szereplő állt, és a közbeszerzési szabályokat a társaság szegte meg, az ahhoz fűződő joghátrányok jelentős része a személyes illetékmentességből fakadóan az indítványozónál jelentkezett. Véleménye szerint a mellérendelt pozícióban lévő felek között a jogalkotó indokolatlan különbséget tett, hisz a társaság az érintett jogviszonyban nem egy karitatív szervezet, hanem piaci szereplő, mely piaci körülmények között rendelt meg egy szolgáltatást egy egyébként tőkeszegény és kiszolgáltatott helyzetű vállalkozástól. A munkához való jog [XII. cikk (1) bekezdés] sérelmének indokaként az indítványozó azt adta elő, hogy a társaság felróható magatartásának következményeként elesett a munkája minőségének és mennyiségének megfelelő jövedelemtől. A vállalkozáshoz való joga [XII. cikk (1) bekezdés] pedig azért sérült, mert az illetékmentesség torzítja a tisztességes gazdasági versenyt, az állam a nonprofit társaságokat kivételezett helyzetbe hozza, mely a polgári jogi jogviszonyokban erősen versenytorzító hatású. Az indítványozó kiemelte, hogy az érvénytelenségi okra nem volt ráhatása, nem volt tudomása arról, hogy a szerződés megkötésével közbeszerzési jogsértés valósul meg. Az indítványozó hivatkozott a Pp. 24. § (1) bekezdésére is, illetve az Itv. 39. §-ára is, melyek az illetékszámítás alapjának meghatározása során kapnak jelentőséget. A tisztességes eljáráshoz való jogot, valamint a tulajdonjogot sértőnek látta, hogy pereiben a pertárgy értékeként – a hivatkozott bírói gyakorlatlal összhangban – a szerzódésekben kikötött ellenszolgáltatások értékét vették figyelembe. Arra hivatkozott, hogy ő a szerzódéses kötelezettségét teljesítette, amelyért jogosult volt a szerzódésben meghatározott ellenértékre, amelyet a bírósági ítéletek folytán csökkentette egy olyan per költsége, ami az ő érdekkörén kívül álló okból indult, a jogsértő helyzet kialakulására neki érdemi befolyása nem volt. Az indítványozó bár hivatkozott még az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésének, illetve 28. cikkének a sérelmére is, azokkal összefüggésben további indokokat nem adott elő.

- [4] 2. Az Alkotmánybíróság a tárgyakban részben azonos, részben egymással összefüggő ügyeket az Abtv. 58. § (2) bekezdése és az Ügyrend 34. § (1) bekezdése alapján egyesítette, és egy eljárásban bírálta el.

II.

- [5] 1. Az Alaptörvény hivatkozott rendelkezései:

„B) cikk (1) Magyarország független, demokratikus jogállam.”

„XII. cikk (1) Mindenkinek joga van a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához, valamint a vállalkozáshoz. Képességeinek és lehetőségeinek megfelelő munkavégzéssel mindenki köteles hozzájárulni a közösség gyarapodásához.

(2) Magyarország törekszik megteremteni annak feltételeit, hogy minden munkaképes ember, aki dolgozni akar, dolgozhasson.”

„XIII. cikk (1) Mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez. A tulajdon társadalmi felelősséggel jár.”

„XV. cikk (1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.”

„XXVIII. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”

„28. cikk A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.”

[6] 2. Az Itv. támadott rendelkezése:

„5. § (1) Teljes személyes illetékmentességben részesül:

m) a közhasznú, kiemelkedően közhasznú nonprofit gazdasági társaság, a közhasznú szociális szövetkezet,”

[7] 3. A Pp. támadott rendelkezése:

„82. § (1) Az 51. § *a)* pontja alá eső pertársakat a perköltség megfizetésére egyetemlegesen kell kötelezni.”

[8] 4. Az IM rendelet támadott rendelkezése:

„13. § (2) Költségmentesség hiányában a meg nem fizetett illeték és az állam által előlegezett költség megfizetésére – a következő bekezdésekben foglalt kivételekkel – a feleket kell kötelezni abban az arányban, amelyben a perköltség viselésére is kötelesek lennének (Pp. 78–83. §, 290. § (4) bekezdése stb.).”

III.

- [9] 1. Az Alkotmánybíróság tanácsban eljárva az alkotmányjogi panaszokat 2016. július 11. napján befogadta. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az alkotmányjogi panaszok az Abtv. 29. §-át kielégítő alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést vetnek fel az alábbiak szerint. Bár a közbeszerzési eljárás kiírásának kötelezettsége a társaságot terhelte, vagyis elsődlegesen e társaság magatartására (mulasztására) vezethető vissza a szerződés érvénytelensége, a hatóság által kötelezően megindítandó és az indítványozó kényszerű perben állásával lefolytatott eljárásban a bíróság a teljes illeték megfizetésére kizárólag a közbeszerzést elmulasztó féllel szerződő vállalkozót kötelezte. A teljes személyes illetékmentességre figyelemmel a bíróság mellőzte a Pp. 82. § (1) bekezdéséből fakadó egyetemlegesség marasztalást. Mindez pedig felveti a törvény előtti egyenlőség sérelmének lehetőségét.
- [10] 2. Az Alkotmánybíróság azt is megállapította, hogy egyes részeikben az alkotmányjogi panaszok érdemben nem bírálhatók el.
- [11] 2.1. Az Itv. 5. § (1) bekezdés *m)* pontja az Alaptörvény 37. cikkének (4) bekezdése szerinti, illetekekről szóló törvénynek minősül, így vonatkozik rá az Alkotmánybíróság hatáskörét érintő korlátozás. Ebből következően a támadott rendelkezés csak az élethez és az emberi méltósághoz való joggal, a személyes adatok védelméhez való joggal, a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához való joggal vagy a magyar állampolgársághoz kapcsolódó jogokkal összefüggésben vizsgálható felül, és ezek sérelme miatt semmisíthető meg. Az Alkotmánybíróság e törvényt is korlátozás nélkül jogosult megsemmisíteni, ha a törvény megalkotására és kihirdetésére vonatkozó, az Alaptörvényben foglalt eljárási követelmények nem teljesültek. Az indítványozó az Itv. 5. § (1) bekezdés *m)* pontját a jogegyenlőséget sértőnek tartotta. Ez az elv (alapjog) nem szerepel az Alaptörvény 37. cikk (4) bekezdésében felsorolt alapjogok között, ezért az indítvány ezen részének elbírálására az Alkotmánybíróság nem rendelkezik hatáskörrel. Erre tekintettel az Alkotmánybíróság az Itv. 5. § (1) bekezdés *m)* pontja alaptör-

vény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszokat az Abtv. 64. § a) pontja alapján visszautasította.

- [12] 2.2. Az indítványozó többnyire alkotmányos jogainak [Alaptörvény XII. cikk (1) bekezdés, XIII. cikk (1) bekezdés, XV. cikk (1) bekezdés, XXVIII. cikk (1) bekezdés] sérelmét állította, így ezek vonatkozásában az alkotmányjogi panaszok megfelelnek az Abtv. 26. § (1) bekezdésének a) pontja és 27. § a) pontja szerinti feltételnek. A B) cikk (1) bekezdésével és a 28. cikkel összefüggésben azonban a panaszok nem elégítik ki e követelményt. Az indítványozó ugyanis általánosságban hivatkozott a jogállamiság elvére, mely a következetes alkotmánybírói gyakorlat értelmében nem tekinthető az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogának {lásd például a 3225/2016. (XI. 14.) AB végzés indokolásának [9] bekezdését és az abban hivatkozott alkotmánybírói döntéseket; illetve a 3223/2016. (XI. 14.) AB végzés indokolásának [17] bekezdését és az ott hivatkozott döntéseket}. A 28. cikk pedig a bíróságoknak címzett jogértelmezési szabály, mely szintén nem biztosít alanyi alkotmányos jogokat {3223/2016. (XI. 14.) AB végzés, Indokolás [18]}. Az Alkotmánybíróság ezért az alkotmányjogi panaszokat a B) cikk (1) bekezdésével és a 28. cikkel összefüggésben az Abtv. 64. § d) pontja alapján visszautasította.
- [13] 2.3. Az indítványozó a bírói ítéletek kapcsán az Alaptörvény M) cikkére hivatkozva a vállalkozáshoz való jogának sérelmét állította. Az M) cikk (1) és (2) bekezdésének beidézésén kívül azonban egyéb érdemi indokolást nem adott elő. Az illetékmentességi szabályok az indítványozó szerint a bíróság előtti eljárásban jelentősen torzítják a tisztességes gazdasági versenyt. Az Itv. 5. § (1) bekezdés m) pontjára vonatkozóan az Alkotmánybíróság már kimondta, hogy a hatásköre korlátozott, az Alaptörvénnyel való összhang csak a 37. cikk (4) bekezdésben felsorolt alapjogok sérelme kapcsán vizsgálható. A XII. cikk és az M) cikk azonban nem tartozik ebbe a körbe. A többi jogszabályi rendelkezésekkel kapcsolatban az indítványozó egyáltalán nem terjesztett elő indokolást. Mivel ebben a részében az alkotmányjogi panaszok nem elégítik ki az Abtv. 52. § (1b) bekezdés e) pontjában foglalt feltételt, azokat az Alkotmánybíróság az Abtv. 64. § c) pontja alapján visszautasította.
- [14] 3. Az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszok befogadását követően megkereste az igazságügyi minisztert és a nemzetgazdasági minisztert, hogy a támadott jogszabályok vonatkozásában fejtsse ki álláspontját különösen annak fényében, hogy az Itv. 4. § (2) bekezdése 2001. január 1-jétől már nem hatályos. A hivatkozott rendelkezés szerint személyes illetékmentesség esetén, ha van olyan illetékmentességben nem részesülő fél (ügyfél), aki az illeték megfizetésére kötelezhető, ez a teljes illetéket köteles megfizetni.
- [15] A nemzetgazdasági miniszter kifejtette, hogy az Itv. 4. § (2) bekezdésének hatályon kívül helyezése mögött meghúzódó jogalkotói szándék az volt, hogy ne minden esetben kelljen a nem illetékmentes perveztes pertársnak a bírósági eljárási illeték teljes összegét megfizetnie. Hivatkozott az Itv. 38. § (1)–(2) bekezdésére, az IM rendelet, valamint a Pp. alkalmazott rendelkezéseire, és arra a következtetésre jutott, hogy a perveztes pertárs csak akkor köteles a teljes bírósági eljárási illeték megfizetésére, ha az érvényesített jog nem osztható meg vagy az érdekeltség aránya egyébként nem állapítható meg.
- [16] Az Alkotmánybíróság figyelemmel volt arra, hogy a támadott bírósági ítéletekben az Itv. 38. § (2) bekezdése, illetve a benne foglalt rendelkezés egyáltalán nem jelenik meg. Ehelyett a bíróság a Pp. 78. § (1) bekezdésére, 82. § (1) bekezdésére és a 86. § (2) bekezdésére, az Itv. 5. § (1) bekezdés m) pontjára, valamint az IM rendelet 13. § (2) bekezdésére hivatkozott. Tekintettel arra, hogy a bírói függetlenségből fakadóan a jogot végül is a bíróságok saját értelmezésük szerint állapítják meg [38/1993. (VI. 11.) AB határozat, ABH 1993, 256, 262.], az Alkotmánybíróság az indítványban felvetett alkotmányossági problémát a bíróságok által hivatkozott jogi rendelkezések alkalmazása és értelmezése alapján bírálta el, és a miniszteri válasznak az Itv. 38. § (2) bekezdésével összefüggő részét figyelmen kívül hagyta.
- [17] Az igazságügyi miniszter a véleményében hangsúlyozta: alapvető jogelv, hogy a törvény nem ismerete senkit nem mentesít a törvény betartásának kötelezettsége alól. A közbeszerzési kötelezettség nem csupán az ajánlatkérőt terheli, a szerződést megkötő nyertes ajánlattevőnek ugyanúgy viselnie kell a jogellenes szerződéskötés következményeit, mint az ajánlatkérőnek, hiszen maga is tevékenyen hozzájárult a jogsértő helyzet kialakulásához, de legalábbis mindenképpen részesül az eredményében a megkötött szerződés révén. A miniszteri álláspont szerint az ajánlattevő felelőssége megállapítható a szerződés érvénytelensége iránti per megindításában, a Pp. 51. § (1) bekezdése alapján pedig az ajánlattevő kötelező pertársaságban áll az ajánlatkérővel.

[18] A miniszteri véleményben foglaltak alapján – figyelemmel az IM rendelet 13. § (2) bekezdésére, a Pp. 78. § (1) bekezdésére és 82. § (1) bekezdésére, valamint az Itv. 38. § (1) bekezdésére – az Itv. 4. § (2) bekezdésének hatályon kívül helyezése nem változtatott a bírósági eljárási illeték viselésének rendjén. Az egyetemlegesség miatt a teljes illetéket az a pervesztes alperes köteles megfizetni az államnak, aki teljes személyes illetékmentességben nem részesül. Az illetéket az államnak megfizető pertárs megtérítési igénnyel léphet fel illetékmentes pertársával szemben a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 6:30. § alapján. Ebben a viszonyban ugyanis az illetékmentességnek már nincs jelentősége, mivel az csak az állam és a fél között érvényesül. A miniszteri álláspont szerint, ha a nem illetékmentes pertársnak nem a teljes illetéket kellene megfizetnie az államnak, az másmilyen méltánytalan helyzetet eredményezne. Ilyen esetben ez a pertárs előnyösebb helyzetbe kerülne, mint az a pervesztes fél, akinek egyetemleges pertársa nem rendelkezik illetékmentességgel, de az egyetemlegességre vonatkozó szabályozás alapján a teljes illeték megfizetését tőle követelheti az állam. Emellett a szabályozás nem teremtene tiszta helyzetet azon pervesztes felek esetében sem, akiknek az egyetemleges pertársuk illetékmentes vagy költségmentes.

IV.

[19] Az indítvány nem megalapozott.

[20] 1. Az Alkotmánybíróság érdemben először azt a kérdést vizsgálta meg, amire az alkotmányjogi panaszokat befogadta, vagyis hogy a Pp. 82. § (1) bekezdése, valamint az IM rendelet 13. § (2) bekezdése, illetve azoknak a bírói döntésekben kibontott tartalma összhangban áll-e az Alaptörvénynek a jogegyenlőséget megállapító XV. cikk (1) bekezdésével.

[21] 1.1. Az Alkotmánybíróság több határozatában megerősítette azt a felfogását, mely szerint a XV. cikk „a jogrend valamennyi szabálya tekintetében azért biztosítja az egyenlően kezelés követelményét, mert az egyenlőség végső forrása az egyenlő emberi méltóság. A jogegyenlőség klauzulája a közhatalmat gyakorlók számára tehát azt az alkotmányos parancsot fogalmazza meg, hogy valamennyi személyt egyenlő méltóságúként kezeljenek, és szempontjaikat egyenlő mércével és méltányossággal mérjék. Ez a követelmény pedig az egész jogrendre kiterjed, ugyanis a közhatalmat gyakorlók kötelesek egyenlő elbánást biztosítani a joghatósága alá tartozó minden személy számára. Ebből következik, hogy egy adott szabályozás abban az esetben nem felel meg az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésében foglalt alkotmányos mércének, ha végső soron az emberi méltósághoz fűződő jogot sérti. Vagyis a jogegyenlőség elve nem bármifajta különbségtételt, hanem csupán az emberi méltóságot sértő megkülönböztetéseket tilalmazza. Alaptörvény-ellenes, vagyis emberi méltóságot sértő megkülönböztetés abban az esetben állapítható meg, ha a különbségtétel önkényes. A hátránnyal járó különbségtétel az általános mérce szerint akkor minősül önkényesnek, ha nincs ésszerű, kellő súlyú alkotmányos indoka. Ennek ellenőrzéséhez elsődlegesen az intézkedés legitim célját szükséges vizsgálni. Ezen kívül szükséges értékelni egyfelől azt, hogy az intézkedés alkalmas-e a legitim cél eléréséhez, másfelől pedig azt is, hogy az elérni kívánt, legitim cél által kijelölt személyek köre egybeesik-e az intézkedéssel érintett személyek körével. Mindezen szempontok nyújtanak lehetőséget annak eldöntéséhez, hogy egy különbségtétel önkényesnek, ésszerű indokot nélkülözőnek tekinthető-e” {3206/2014. (VII. 21.) AB határozat, Indokolás [23]; megerősítette többek között: 3116/2016. (VI. 21.) AB határozat, Indokolás [50]; 8/2015. (IV. 17.) AB határozat, Indokolás [40]–[46]}.

[22] 1.2. Az Alkotmánybíróság áttekintette a vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket.

[23] Az Itv. 37. § (1) bekezdése előírja, hogy a bírósági eljárásért e törvényben megállapított illetéket kell fizetni. Az Itv. 38. § (1) bekezdése szerint az illetéket az eljárást kezdeményező fél az eljárás megindításakor köteles megfizetni, kivéve, ha az illeték megfizetéséről utólag kell határozni. Az utóbbi esetben az illetéket az viseli, akit a bíróság erre kötelez.

[24] Főszabály szerint tehát a felperes(ek) a keresetlevél benyújtásakor, illetve perorvoslati eljárás indításánál a perorvoslati kérelmet előterjesztő fél (felek) köteles(ek) megfizetni (megelőlegezni) az eljárási illetéket, mely előlegezéssel az illeték a Pp. 75. § (1) bekezdése alapján a perköltség részévé válik. A Pp. 77. § (1) bekezdése alapján a bíróság a perköltség viselése felől az ítéletben vagy az eljárást befejező egyéb határozatban dönt. A 78. § (1) bekezdése értelmében a pernyertes fél költségeinek megfizetésére a pervesztes felet kell kötelezni. Ez azt jelenti, hogy ha a felperes leróta az eljárás megindításakor az illetéket, és az alperes lesz pervesztes, akkor

- a bíróság a perköltség részeként a lerótt illeték összegének megfizetésére is kötelezi az alperest vagy alpereseket a felperes javára. Attól függően, hogy milyen viszony van az alperesek között, vagy egyetemlegesen [egységes pertársaság esetén, Pp. 82. § (1) bekezdése], vagy egyenlő, illetve érdekeltségi arányban [egyszerű pertársaság esetén, Pp. 82. § (2) bekezdés] kötelesek megfizetni a perköltséget.
- [25] A konkrét ügyben az illeték megfizetéséről a bíróság külön (a perköltségtől elkülönült rendelkezésben, és attól tartalmában is eltérően) rendelkezett az ítéletében, mivel a felperesnek – mint személyes költségmentességben részesülő szervezetnek – előzetesen, az eljárás megindításakor nem kellett megfizetnie az illetéket. Emiatt az illeték nem vált annak a perköltségnek a részévé, amit a pernyertes fél részére a pervesztes köteles fizetni, hanem továbbra is megőrizte közteher, vagyis illeték jellegét (ún. meg nem fizetett illeték).
- [26] Az Itv. 74. § (3) bekezdése úgy szól, hogy az eljárás kezdeményezésekor meg nem fizetett illeték viselésére, nyilvántartására és a megfizetésével kapcsolatos bírósági intézkedésekre az e törvényben nem rendezett kérdésekben a költségmentességről szóló jogszabályok rendelkezései az irányadóak. Az IM rendelet 12. § (3) bekezdése szerint a meg nem fizetett illetékről a bíróság költségjegyzéket vezet. A költségjegyzékbe az egyes tételeket – a Kúria eljárása során felmerült költségek kivételével – azok felmerülésekor kell bejegyezni. Az IM rendelet 13. § (2) bekezdéséből az következik, hogy a meg nem fizetett illeték megfizetésére – bizonyos kivételekkel – a feleket kell kötelezni abban az arányban, amelyben a perköltség viselésére is kötelesek lennének [Pp. 78–83. §, 290. § (4) bekezdése stb.]. Ez azt jelenti, hogy az egységes pertársakat egyetemlegesen kell a meg nem fizetett illeték megfizetésére kötelezni, míg az egyszerű pertársakat egyenlő, avagy érdekeltségük arányában. Végeredményben tehát a le nem rótt illeték viselésére is ugyanúgy kötelesek a felek, mint az egyébként perköltségek viselésére.
- [27] Jelen ügyben a bírói ítéletek szerint egységes pertársaság volt az alperesek között, emiatt egyetemlegesen lettek volna kötelesek megfizetni az állam részére a le nem rótt illetéket. A Ptk. 6:29. és 6:30 §-ai szabályozzák az egyetemlegesség lényegét. A 6:29. § (1) bekezdés szerint, ha többen tartoznak egy nem osztható szolgáltatással, a teljesítés bármelyik kötelezettől követelhető. Egyetemleges a kötelezettség abban az esetben is, ha többen úgy tartoznak egy osztható szolgáltatással, hogy a jogosult bármelyik kötelezettől követelheti a teljesítést. A 6:29. § további bekezdései a kötelezettek és a jogosult közötti viszonyt szabályozzák. Eszerint egyetemleges kötelezettség esetén minden kötelezett az egész szolgáltatással tartozik, de ha bármelyikük teljesít, a jogosulttal szemben a teljesített rész erejéig a többiek kötelezettsége is megszűnik. A 6:30. § az egyetemleges kötelezettek egymás közötti (belső) viszonyát rendezi. Az egyetemleges kötelezetteket – ha jogviszonyukból más nem következik – a kötelezettség egymás között egyenlő arányban terheli. Ha a kötelezett kötelezettségét meghaladó szolgáltatást teljesített a jogosultnak, a többi kötelezettől a követelésnek őket terhelő része erejéig az általa nyújtott többlétszolgáltatás megtérítését kérheti. A kötelezett nem hivatkozhat a többi kötelezettel szemben olyan kedvezményre, amelyben a jogosulttól részesült.
- [28] Ha a felet illetékmentesség illeti meg, akkor őt az IM rendelet 13. § (1) bekezdéséből fakadóan nem lehet a meg nem fizetett illeték megfizetésére kötelezni. Ennek megfelelően rendelkezik az Itv. 56. § (1) bekezdése is. Ez utóbbi értelmében nem kötelezhető illeték fizetésére az, aki a külön jogszabály szerint költségmentességet, vagy e törvény szerint illetékmentességet élvez. Emiatt mellőzte a bíróság a társaság illeték megfizetésére való kötelezését, egyúttal pedig az egyetemleges marasztalást is. A 13. § (2) bekezdésének, valamint a Pp. 78. § (1) bekezdésének és 82. § (1) bekezdésének alkalmazása alapján egyúttal arra a következtetésre jutott, hogy a teljes meg nem fizetett illetéket egyedül az indítványozónak kell megfizetnie.
- [29] 1.3. Az Alkotmánybíróság a továbbiakban azt vizsgálta meg, hogy a támadott jogszabályi rendelkezések, illetve a bírói értelmezés sérti-e a jogegyenlőség elvét.
- [30] A Pp. 82. § (1) bekezdése alapján az egységes pertársakat a perköltség megfizetésére egyetemlegesen kell kötelezni. A szabályozás szempontjából homogén csoportba azok a pervesztes felek tartoznak, akiknek van velük egységes pertársaságban álló pertársa. Az IM rendelet 13. § (2) bekezdése egy utaló norma, amely a perköltségviselési szabályokra általánosságban hivatkozik vissza. Beleértve a perköltségviselés alapszabályát is, nevezetesen, hogy a pervesztes felet kell kötelezni a pernyertes fél költségeinek a megfizetésére. Az IM rendelet 13. § (2) bekezdéséből és a Pp. 82. § (1) bekezdéséből együttesen alapvetően az vezethető le, hogy ha a pervesztes egységes pertársak egyike sem részesül illetékmentességben, akkor egyetemlegesen kötelesek viselni a le nem rótt illetéket. Megkülönböztetés a pertársak között tehát e vonatkozásban nem merül fel.
- [31] Megkülönböztetés ott van, ahol az egységes pertársak közül egyeseknek az állam illetékmentességet biztosít. Aki ugyanis teljes személyes illetékmentességben részesül, az nem kötelezhető a meg nem fizetett illeték vise-

lésére. Ez a megkülönböztetés magából az Itv. 5. § (1) bekezdéséből, a konkrét esetben annak *m)* pontjából fakad. Az Itv.-nek ezt a szabályát azonban az Alkotmánybíróság hatáskör hiányában nem vizsgálta.

- [32] Ennek a megkülönböztetésnek – a fentiekén túl (vagyis kifejezetten az illetékmentes személy eltérő kezelésén kívül) – az a további következménye, hogy a homogén csoporton belül azok, akiknek pertársa teljes személyes illetékmentességben részesül, a meg nem fizetett illeték teljes összegének az állam részére való megfizetésére egyedül kötelesek, a bíróság nem kötelezi velük együtt az illetékmentes pertársat az illeték egyetemleges megfizetésére.
- [33] A Pp. 82. § (2) bekezdése valójában egy anyagi jogi rendelkezés, melynek tartalma az, hogy ha egységes pertársaságban álló felek lesznek pervesztesek, akkor a pernyertes fél (felek) felé egyetemlegesen tartoznak a per-költséggel. Ez az egyetemleges kötelezettség a törvény erejénél fogva létrejön, ha az egységes pertársaságban álló felek elvesztik a pert. Ebből az következik, hogy a pervesztes pertársak illetékkötelezettsége is a törvény erejénél fogva egyetemleges: az illetékmentes és nem illetékmentes pertárs egyaránt a teljes illetékkel tartozik az állam mint jogosult felé. Az Itv. 5. § (1) bekezdésében szabályozott teljes személyes illetékmentességgel az állam mint jogosult törvényi szabállyal nyújt kedvezményt. Ennek a kedvezménynek egyetemleges kötelezettek esetén az a tartalma, hogy a kedvezményezett kötelezettől az illeték megfizetését az állam nem követeli, ezért az illetékmentes személy nem kötelezhető az illeték állam részére történő megfizetésére. Másként megfogalmazva: az állam úgy döntött az illetékmentességi szabályok megalkotásával, hogy a kedvezményezett szembeni igényérvényesítésről lemond, az egyetemlegességben álló kötelezettek közül csak a nem illetékmentes személlyel (személyekkel) szemben követeli az illeték megfizetését, de azt teljes összegben. Mindez megfeleltethető az egyetemleges kötelezettség jogosultját megillető azon jognak, hogy bármelyik kötelezettől követelheti a teljesítést.
- [34] Ez a kedvezmény nem érinti azonban az egyetemleges kötelezettek egymás közötti, azaz belső jogviszonyát. A Ptk. 6:30. § (1) bekezdése alapján az illetéket megfizető fél megtérítési igénytel léphet fel az illetékmentes pertársával szemben, s ebben a viszonylatban ez utóbbi nem hivatkozhat arra a kedvezményre (vagyis az illetékmentességre), amelyben a jogosulttól részesült [Ptk. 6:30. § (2) bekezdés]. Az illetékkötelezettség csak az állam és az illetékkötelezettek között áll fenn, az illeték megfizetésével pedig megszűnik. A megtérítési igény ezzel szemben nem minősül illetékkötelezettségnek, így a megtérítési igény alól az illetékmentesség már nem mentesít.
- [35] Megkülönböztetés a fentieket figyelembe véve tehát annyiban van az illetékmentességben nem részesülő, egységes pertársaságban álló pervesztes félre nézve, hogy a bíróság mellőzi a pertársának az illeték egyetemleges megfizetésére való kötelezését. Hasonlóan ahhoz a helyzethez, mint mikor az egyetemleges kötelezettségből eredő igényét valamely jogosult csupán az egyik, általa kiválasztott kötelezettel szemben érvényesíti bíróság előtt.
- [36] A hátrányos helyzet azonban csak látszólagos, emellett észszerű indoka is van. Látszólagos azért, mert az egyetemlegesség a törvény erejénél fogva, a bírói kötelezéstől függetlenül fennmarad. Akár egyetemlegesen kötelezi a bíróság az egységes pertársakat a le nem rótt eljárási illeték megfizetésére, akár csak a nem illetékmentes pertársat kötelezi a teljes illeték megfizetésére, az egységes pertársaságban álló pervesztes fél illetékfizetési kötelezettsége mindkét esetben a teljes illetékre vonatkozik. Az illetéket megfizető félnek pedig a pertársával szembeni megtérítési igénye akkor is fennáll, ha van egyetemleges bírói kötelezés, és akkor is, ha egyedül a nem illetékmentes felet kötelezik az illeték állam javára történő megfizetésére, méghozzá ugyanazon a jogi alapon. Észszerű indoka pedig azért van a bírósági kötelezésben fellelhető eltérésnek, mert kizárólag így érvényesülhet az illetékmentes személy részére biztosított kedvezmény, vagyis az illetékmentesség.
- [37] Igaz ugyan, hogy e kedvezmény célját tekintve végső soron elenyészik. Az állam ugyanis különböző okokból és célokból nyújt személyes illetékmentességet az Itv. 5. § (1) bekezdésében. Ilyen cél különösen az, hogy a kedvezményezett szervezet a rendelkezésre álló forrásait valamely közfeladat ellátására tudja fordítani, a központi költségvetésbe való befizetései miatt ne csökkenjenek olyan mértékben a közfeladat ellátását szolgáló eszközei, ami miatt szükség lenne más állami forrásokból biztosítani a működését. A megtérítési igény következtében a kifizetett illeték egy részét végső soron mégis ki kell fizetnie az illetékmentes szervezetnek a pertarsa részére, így az illetékmentesség összességében nem hozza kedvezőbb helyzetbe a kedvezményezettet. E cél csak akkor teljesül, ha az illetékmentes pervesztes fél egységes pertársa szintén illetékmentes. Az Alkotmánybíróság mindazonáltal megjegyzi, illetékkedvezmények más helyzetekben is vezetnek hasonló eredményre. E körülmények azonban nem befolyásolják azt, hogy a nem illetékmentes egységes pertársaságban álló pervesztes

fél számára a támadott jogszabályi rendelkezések és bírói döntések nem eredményeznek alaptörvény-ellenes hátrányos megkülönböztetést.

- [38] 2. Az indítványozó szerint a jogszabályi rendelkezések és a bírói döntések sértik a tulajdonhoz való jogát is.
- [39] 2.1. Az indítványozó által előadott indokolás szerint azért sérült a tulajdonhoz való joga, mert a jogszabályi rendelkezések és a bírói döntések alapot teremtenek az indítványozó jogos pénztulajdonától történő megfosztására. A támadott ítéletekben megállapított perköltség és illeték ugyanis az ő pénztulajdonát csökkenti, miközben az indítványozó felróható károkozó magtartása nem állapítható meg.
- [40] Az Alkotmánybíróság következetesen hangsúlyozta eddigi gyakorlatában is, hogy különbséget kell tenni a polgári jogi és az alkotmányos tulajdonvédelem között, a kettő nem azonos: az alkotmányos tulajdonvédelem köre és módja nem szükségképpen követi a polgári jogi fogalmakat és nem azonosítható az absztrakt polgári jogi tulajdon védelmével. Az alapjogként védett tulajdonhoz való jog tartalmát a mindenkori közjogi és (alkotmányos) magánjogi korlátokkal együtt kell érteni. A tulajdonjog magánjogi korlátja nem esik szükségképpen egybe az alapjogi korlátozással, a szükséges és arányos korlátozásnak, illetve a tulajdonjog lényeges tartalmának pedig nincs polgári jogi megfelelője {3024/2015. (II. 9.) AB határozat, Indokolás [43]; 7/2015. (III. 19.) AB határozat, Indokolás [45]}. Az Alkotmánybíróság azt is kifejtette, hogy nem vonható az alkotmányos tulajdonvédelem alá minden olyan ügy, melyben az indítványozó állítása szerint jogsértő bírósági határozatok eredményeként pervesztes lett, és ezért vagyonszertést szenvedett el (vagyoni követeléséhez nem jutott hozzá). Az alkotmányjogi panasz a tulajdonjog sérelmén keresztül nem lehet eszköze vagyoni perekben a bíróságok által elkövetett, egyéb alkotmányossági kérdést fel nem vető, egyszerű törvénysértések orvoslásának {3007/2015. (I. 12.) AB végzés, Indokolás [19]}.
- [41] A tulajdonjog mint alapjog tehát a közérdek, illetve más alapjog vagy alkotmányos érték védelme érdekében nem feltétlenül szükséges vagy aránytalan alapjog-korlátozással (elvonással) szemben nyújt védelmet. Önmagában amiatt, hogy valakinek felróható károkozás hiányában merül fel fizetési kötelezettsége, még nem veti fel a tulajdonhoz való jog mint alapjog sérelmét. Az alkotmányos tulajdonvédelemből nem következik ugyanis szükségképpen, hogy bárminemű fizetési kötelezettséget csak felróható károkozás alapíthat meg, ennek hiányában pedig a tulajdonkorlátozás feltétlenül alaptörvény-ellenes. Ilyen még a polgári jogi szabályokból sem vezethető le.
- [42] A perköltségviselés főszabálya a kiegyenlítési elven nyugszik: a pervesztes köteles megtéríteni a pernyertes fél perköltségét. E főszabály tehát a pervesztéshez köti a perköltségviselést, mely független attól, hogy a per alapjául vagy tárgyául szolgáló jogviszonyban a fél tanúsított-e felróható károkozó magatartást. A kiegyenlítési elv célja olyan helyzetbe hozni a pernyertes felet, mintha perindításra sor sem került volna. Így a pernyertes a számára jogellenesen okozott költség megtérítésére tarthat igényt. A pervesztes tulajdonának korlátozását (fizetési kötelezettségét) épp a pernyertes által elszenvedett vagyonszertés reparálása indokolja, mértéke pedig ehhez a vagyonszertéshez (perköltséghez) igazodik.
- [43] Az indítványozó nem vitásan részt vett a peres eljárásban. Részvételének oka az volt, hogy érvénytelen szerződést kötött pertársával. Az érvénytelenség független a fél felróható károkozó magatartástól. Az indítványozó épp az érvénytelen szerződés megkötésével adott okot a per megindítására, és abban pervesztes lett. Az indítványozó a perköltségek viselésére pertársával egyetemlegesen köteles, az illeték megfizetése esetén is megtérítési igénnyel léphet fel pertársával szemben. A rá háruló teher végső soron tehát igazodik ahhoz, ami a kötelezettek belső, anyagi jogviszonyából következik. Ez azonban már nem a támadott jogszabályokból és bírósági ítéletekből fakadó kérdés.
- [44] 2.2. Az indítványozó a bírói ítéleteket azért is a tulajdonhoz való jogba ütközőnek tartotta, mert a peres eljárásban a pertárgy értékét, ami alapján az illeték összegét meghatározták, a szerződésben kikötött ellenszolgáltatással egyező értékben állapították meg. Indokolásul azt adta elő, hogy az indítványozó teljesítette szerződéses kötelezettségét, amelyért jogosult volt a szerződésben meghatározott ellenértékre. Ezt azonban a bíróságok ítélete alapján csökkentette egy olyan per költsége, valamint az állam javára járó illeték, amely az indítványozó érdekkörén kívül álló okból indult.
- [45] Bár a pertárgy értéke befolyásolja, de kizárólagosan nem határozza meg, hogy egy perből eredően valakinek milyen perköltség-, illetve illetékfizetési kötelezettsége keletkezik. Emiatt csak a pertárgyérték meghatározásának módja a tulajdonhoz való alapjog sérelmére nem vezet. Az indítványozó nem vitásan megkötötte az utóbb

érvénytelennek nyilvánított (tehát jogi hatás kiváltására alkalmatlan) szerződéseket, így a peres eljárások nem függetleníthetők a magatartásától, ezért is volt szükség a kötelező perben állására. A per tárgyául vagy alapjául szolgáló jogviszonyból eredő jogosultságok és az ugyanezen jogviszonnyal kapcsolatos jogviták (peres eljárások) költségei nem állnak az indítványozó által állított kizárólagos és közvetlen összefüggésben egymással. Önmagában a pertárgyérték meghatározásának módja nem vezethet az alkotmányos tulajdon sérelmére.

- [46] Mindezekre tekintettel az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszokat a tulajdonhoz való joggal összefüggésben elutasította.
- [47] 3. Az indítványozó a munkához való jogának sérelmét is állította. A XII. cikk (1) bekezdése rögzíti a munka és foglalkozás szabad megválasztásához való jogot mint alapjogot. A munkához való jogba, mely lényegéből fakadóan csak természetes személyeket illet meg, bármely munka, hivatás, foglalkozás megválasztásának és gyakorlásának szabadsága beletartozik. Ez az alapjog nem biztosít ugyanakkor alanyi jogot egy meghatározott foglalkozás végzéséhez, senkinek sincs abszolút joga a meghatározott foglalkozás, illetve valamely foglalkozásnak az általa kiválasztott formában történő gyakorlásához {3243/2014. (X. 3.) AB határozat, Indokolás [42]}. A munkához való alapjog nem öleli át azt, amire az indítványozó alkotmányjogi panaszában hivatkozott: nevezetesen, hogy munkával szerzett jövedelmétől (annak egy részétől) egy másik személy felróható magatartásának következményeként elesett. A munkához való jog ugyanis nincs összefüggésben a munkával szerzett jövedelemből vagy más forrásból teljesítendő vagyoni kötelezettségekkel.
- [48] Emiatt a jogszabályi rendelkezések, illetve a bírói döntések és a munkához való jog között alkotmányjogilag értékelhető összefüggés nem áll fenn, ezért az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszokat ebben az összefüggésben is elutasította.
- [49] 4. Az indítványozó szerint a Debreceni Törvényszék eljárása ellentétes a tisztességes eljáráshoz való joggal is. Ennek oka az, hogy felróható károkozó magatartás nélkül, az alperesi társaság jogsértésére hivatkozással az indítványozót kötelezte a bíróság a perköltség és az illeték megfizetésére. Ez nézete szerint méltánytalan, igazságtalan és nyilvánvalóan ellentétes az Alaptörvénnyel.
- [50] Az Alkotmánybíróság több korábbi határozatában kifejtett, de a 13/2013. (VI. 17) AB határozat értelmében (Indokolás [27]–[33]) most is figyelembe vehető gyakorlata szerint a perköltség fogalmának és feltételeinek meghatározásánál a jogalkotót széleskörű mérlegelési jog illeti meg. A perköltség szabályozása csak akkor hozható kapcsolatba a tisztességes eljáráshoz való joggal, ha valamely személyi kör számára a bírói út igénybevétele a költségviselési szabályok miatt lehetetlenné válik [1518/B/1991. AB határozat, ABH 1993, 570, 571.; 181/B/1993. AB határozat, ABH 1994, 588, 589.; 1074/B/1994. AB határozat, ABH 1996, 452, 455.]. A tisztességes eljáráshoz való jogból fakadó követelmények nem azonosíthatók a perlekedéssel kapcsolatos költségviselési kockázat teljes mérvű kiküszöbölésével (1074/B/1994. AB határozat, ABH 1996, 452, 455.).
- [51] A Pp. perköltség-viselési főszabálya – mint általános rendelkezés – független attól, hogy melyik fél tanúsított a jogvita tárgyául vagy alapjául szolgáló jogviszonyban felróható károkozó magatartást. Az indítványozó ügyében alkalmazott és az indítványozó által is támadott Pp. rendelkezés [82. § (1) bekezdés] a főszabályt képezi le arra az esetre, ha egységes pertársaságban álló felek lesznek pervesztesek. Mindez nem értékelhető akként, mintha a bírói út el lenne zárva az indítványozó elől vagy az eljárás tisztességtelen volna. Az előbbi kiküszöbölésre szolgál ugyanis a költségkedvezmények rendszere, és az indítványozó nem utalt arra, hogy jövedelmi és vagyoni viszonyainál fogva erre rászorult volna. A tisztességtelenség az eljárás egészét jellemző minőség, amelyet önmagában nem kérdőjelez meg az indítványozó ügyében alkalmazott perköltség-viselési szabály.
- [52] Az indítványozó szerint azért is sérült a tisztességes eljáráshoz való joga, mert a bíróság a szerződés érvénytelenségének megállapítására irányuló perben – összhangban egyébként a bírói gyakorlattal – a szerződésben kikötött ellenszolgáltatással egyező értékben állapította meg pertárgy értékét. Indokolásként ugyanazt adta elő, mint a tulajdonhoz való jog sérelmével kapcsolatosan: nevezetesen, hogy ő teljesítette szerződéses kötelezettségét és jogosult volt az ellenértékre, amelyet azonban csökkent a per költsége. A pertárgyérték meghatározásának módja közvetlenül nem hozható kapcsolatba a tisztességes bírósági eljáráshoz való joggal. És bár többféle vonatkozásban is összefüggésbe hozható a perköltséggel, s ezen keresztül elvben lehet alapjogi jelentősége, az indítványozó által felhozott érvelés az idézett alkotmánybírósági gyakorlat alapján nem illeszthető be a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog védelmi körébe.

[53] Az Alkotmánybíróság ezért az alkotmányjogi panaszokat az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésével összefüggésben is elutasította.

Budapest, 2017. május 23.

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
tanácsvezető,
előadó alkotmánybíró

Dr. Horváth Attila s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/3429/2015.

